

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu JUDr. Michala Mazance a soudců JUDr. Jaroslava Hubáčka a JUDr. Petra Příhody v právní věci žalobkyně I. Š., proti žalované České správě sociálního zabezpečení, Praha 5, Křížová 25, o kasační stížnosti žalované proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 17. 3. 2003, čj. 33 Ca 262/2001-38,

t a k t o :

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 17. 3. 2003, čj. 33 Ca 262/2001-38 se zrušuje a věc se vrací tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Žalovaná Česká správa sociálního zabezpečení (stěžovatelka) včas podanou kasační stížností domáhá u Nejvyššího správního soudu vydání rozsudku, kterým by byl zrušen rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 17. 3. 2003, čj. 33 Ca 262/2001-38, jímž bylo pro nezákonnost zrušeno rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení ze dne 4. 5. 2001, věc vrácena tomuto stěžovateli k dalšímu řízení, a současně rozhodnuto tak, že stěžovatelka je povinna zaplatit žalobkyni náklady řízení ve výši 3500 Kč do 3 dnů od právní moci rozsudku k rukám její zástupkyně.

Krajský soud v Brně v napadeném rozsudku dospěl k závěru, že je důvodná žaloba proti rozhodnutí stěžovatelky ze dne 4. 5. 2001, kterým byla pro nesplnění podmínek ustanovení § 56 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění (dále též „zákon“), zamítnuta žádost žalobkyně o starobní důchod s odůvodněním, že jí byl již pravomocným rozhodnutím ze dne 28. 3. 2000 přiznán starobní důchod od 11. 5. 2000.

Prvý soud při svém rozhodování vyšel z toho, že stěžejním důvodem jeho rozhodnutí je žádost žalobkyně o starobní důchod ze dne 13. 3. 2000 s výplatou od 11. 5. 2000, tj. dovršením věku 65 let. Žalobkyně v době podání této žádosti splnila podmínky dané v ustanovení § 29 písm. b) zákona o důchodovém pojištění, tzn. že doložila dobu pojištění nejméně 15 let a dosáhla alespoň věku 65 let. Žalobkyně však v době podání této první žádosti o starobní důchod již fakticky plnila podmínky ustanovení § 29 písm. a) tohoto zákona, ale nemohla doložit dobu pojištění v délce 25 let. Tuto potřebnou dobu 25 let pojištění doložila později; bylo tedy prokázáno, že podmínky pro nárok na starobní důchod podle ustanovení § 29 písm. a) zákona byly u žalobkyně splněny již v době

rozhodnutí, kterým jí byl poprvé přiznán starobní důchod. Za tohoto stavu žalobkyně právem požadovala přiznání a proplacení starobního důchodu 3 roky zpětně ode dne první žádosti o starobní důchod, neboť se jí podařilo dodatečně doložit dobu pojištění. Jelikož stěžovatelka této žádosti žalobkyně napadeným rozhodnutím nevyhověla, chybně aplikovala ustanovení § 56 odst. 1 písm. b) zákona o důchodovém pojištění, podle něhož, zjistí-li se, že důchod byl přiznán nebo je vyplácen v nižší částce, než v jaké náleží, nebo byl neprávem odepřen a nebo byl přiznán od pozdějšího data, než od jakého náleží, důchod se zvýší nebo přizná, a to ode dne, od něhož důchod nebo jeho zvýšení náleží, nejvýše však 3 roky nazpět ode dne zjištění nebo uplatnění nároku na důchod, nebo jeho zvýšení. Protože krajský soud dospěl k závěru, že stěžovatelka chybně použila § 56 odst. 1 písm. b) zákona o důchodovém pojištění, zrušil napadené rozhodnutí a zavázal ji, že musí vydat rozhodnutí nové, v němž přizná a doplatí žalobkyni starobní důchod 3 roky zpětně od podání první žádosti o starobní důchod.

V kasační stížnosti opírající se o důvody uvedené v ustanovení § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s., odmítla stěžovatelka závěry krajského soudu, pokud ten dospěl k závěru, že jsou dány podmínky na přiznání a doplacení starobního důchodu tři roky zpětně od podání první žádosti o tento důchod.

Stěžovatelka uvedla, že žalobkyně uplatnila dne 13. 3. 2000 žádost o starobní důchod od 11. 5. 2000, tj. od 65 let věku, který jí byl pravomocným rozhodnutím přiznán a je jí vyplácen od požadovaného data. Žalobkyně pak dodatečně doložila chybějící dobu pojištění v letech 1949-1952 a dobu péče o invalidní dítě; tím získala 25 let doby pojištění, a při výchově 4 dětí by jí vznikl nárok na starobní důchod, včetně doby pojištění do 18 let, již dnem 11. 5. 1989. Nebylo ale možné - uvádí stěžovatelka - použít ustanovení § 56 odst. 1 písm. b) zákona o důchodovém pojištění. Obecně totiž platí, že řízení o přiznání důchodové dávky a i o její výplatě je ovládáno dispoziční zásadou, tj., že je jediné na vůli pojištěnce, zda, popř. kdy žádost o přiznání dávky a její výplatu podá, jakož i od kterého data. Je-li žádost uplatněna a na jejím základě dávka pravomocně přiznána a vyplácena ve shodě s požadavkem uvedeným v žádosti, nelze již dodatečně měnit datum přiznání důchodu. Změnu pravomocného rozhodnutí lze sice provést z důvodů uvedených v ustanovení § 56 odst. 1 zákona, avšak při respektování data přiznání důchodu, jež je shodné s vůlí žadatele.

V rozhodované věci ale nebylo možno aplikovat ustanovení § 56 odst. 1 písm. b) zákona o důchodovém pojištění, protože starobní důchod nebyl žalobkyni přiznán a ani není vyplácen v nižší částce, než v jaké jí náleží od 11. 5. 2000, ani jí nebyl neprávem odepřen a ani přiznán od pozdějšího data. Starobní důchod podle ustanovení § 29 písm. a) a b) téhož zákona je jednou dávkou. Proto nelze požadavku žalobkyně vyhovět a přiznat jí starobní důchod od 11. 5. 1989, neboť od tohoto dne důchod nepožadovala. Stěžovatelka proto při aplikaci ustanovení § 56 odst. 1 písm. b) zákona nepochybila, jestliže druhou žádost účastnice řízení o starobní důchod ze dne 2. 3. 2001 zamítla: starobní důchod jí byl přiznán a je vyplácen do data požadovaného v první žádosti, tedy od 11. 5. 2000. Stěžovatelka proto navrhla, aby Nejvyšší správní soud zrušil napadený rozsudek krajského soudu v celém rozsahu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Nejvyšší správní soud přezkoumal z podnětu podané kasační stížnosti napadený rozsudek krajského soudu, jsa vázán rozsahem a důvody kasační stížnosti, a dospěl k závěru, že tento rozsudek je třeba zrušit a věc vrátit k dalšímu řízení.

Jak uvedeno, stěžovatelka vytýká krajskému soudu, že učinil nesprávný právní závěr, dovodil-li, že jsou dány podmínky na přiznání a doplacení starobního důchodu tři roky zpětně od podání první žádosti o starobní důchod. Nesprávnost rozhodnutí krajského soudu pak spatřuje v tom, že podle jejího názoru nebylo možno užít ustanovení § 56 odst. 1 písm. b) zákona o důchodovém pojištění, protože starobní důchod nebyl účastníci řízení přiznán a ani není vyplácen v nižší částce, než v jaké jí náleží od 11. 5. 2000, ani jí nebyl neprávem odepřen a ani přiznán od pozdějšího data. Jelikož starobní důchody podle ustanovení § 29 písm. a) zákona a podle ustanovení § 29 písm. b) téhož zákona jsou jednou dávkou, nebylo možno požadavku žalobkyně vyhovět a přiznat jí starobní důchod již od 11. 5. 1989, neboť od tohoto dne důchod nepožadovala.

Z dávkového spisu plyne, že žalobkyně uplatnila dne 13. 3. 2000 žádost o starobní důchod s výplatou od 11. 5. 2000, tj. dovršením věku 65 let. Ten jí byl také od tohoto data přiznán rozhodnutím ze dne 28. 3. 2000 podle ustanovení § 29 písm. b) zákona, ve výši 2080Kč, protože stěžovatelka vycházela ze skutečnosti, že k datu vzniku nároku na důchod žalobkyně doložila dobu pojištění v délce 23 roků. Jelikož žalobkyně dodatečně doložila dobu pojištění splněnou péčí o nemocného syna do 10 let, žádala přehodnocení, zda nesplnila podmínku pro přiznání starobního důchodu od dřívějšího data. Rozhodnutím ze dne 18. 10. 2000 byla zhodnocena dodatečně prokázaná chybějící doba zaměstnání, avšak výše starobního důchodu se nezměnila. Dalším rozhodnutím ze dne 30. 1. 2001 byla opět započtena dodatečně prokázaná chybějící doba zaměstnání, ale na výši starobního důchodu se nic nezměnilo, neboť žalobkyni náležel v minimální výši. Žalobkyni však nebyl přiznán zpětně starobní důchod tak jak požadovala, tedy 3 roky zpětně z důvodu dodatečně doložené doby pojištění od doby podání první žádosti o starobní důchod. Teprve na základě žádosti účastnice řízení ze dne 2. 3. 2001 vydala stěžovatelka dne 4. 5. 2001 rozhodnutí, kterým zamítla žádost žalobkyně o starobní důchod pro nesplnění podmínek ustanovení § 56 zákona o důchodovém pojištění, s odůvodněním, že ani jednu z podmínek tam uvedených nesplňuje, protože pravomocným rozhodnutím ze dne 28. 3. 2000 jí byl přiznán starobní důchod od 11. 5. 2000.

Stěžovatelka namítá, že nebylo možno aplikovat ustanovení § 56 odst. 1 písm. b) zákona, protože starobní důchod nebyl žalobkyni přiznán a ani není vyplácen v nižší částce, než v jaké jí náleží od 11. 5. 2000, ani jí nebyl neprávem odepřen a ani přiznán od pozdějšího data. Starobní důchod podle ustanovení § 29 písm. a) a b) je jednou dávkou, proto nebylo možno požadavku žalobkyně vyhovět a přiznat jí starobní důchod od 11. 5. 1989, neboť od tohoto dne důchod nepožadovala (starobní důchod jí byl přiznán a je vyplácen do data požadovaného v první žádosti, tedy od 11. 5. 2000).

Nejvyšší správní soud tento právní názor stěžovatelky není v souladu se zákonem a jeho smyslem.

Podle § 29 zákona o důchodovém pojištění má pojištěnec nárok na starobní důchod, jestliže buď získal dobu pojištění nejméně a) 25 let a dosáhl aspoň věku potřebného pro vznik nároku na starobní důchod podle § 32 (důchodový věk), nebo b) 15 let a dosáhl aspoň 65 let věku, pokud nesplnil podmínky podle písmene a).

Je správně řečeno, že starobní důchod je jednou dávkou; nicméně podle § 29 zákona o důchodovém pojištění přiznávána za odlišných zákonných podmínek uvedených v písmenu a) a písmenu b). Vedle běžného typu starobního důchodu [písm. a)] zná zákon pod písm. b) i typ starobního důchodu dříve označovaný jako „poměrný“.

Za tohoto stavu není správný právní názor stěžovatelky, která za rozhodující skutečnost považuje, že žalobkyně požádala o starobní důchod ode dne 11. 5. 2000 a jelikož je v tomto směru rozhodující vůle žadatelky, nebylo možno později vyhovět jejímu požadavku podle ustanovení § 56 odst. 1 písm. b) zákona, a přiznat jí starobní důchod od 11. 5. 1989, neboť od tohoto dne tento důchod nepožadovala. Je tomu tak proto, že účastnice řízení nemohla v době podání žádosti o starobní důchod ze dne 13. 3. 2000 požadovat jiný starobní důchod než podle ustanovení § 29 písm. b) zákona, neboť nedoložila potřebnou dobu pojištění v délce 25 let, ale jen 23 let a věk 65 let, které byly nutné k přiznání starobního důchodu podle tohoto ustanovení.

Nešlo tedy o případ, v němž by např. účastnice řízení požadovala přiznání dávky od určitého data v rámci řízení o přiznání běžného typu starobního důchodu (jestliže by splňovala zákonné podmínky pro přiznání tohoto typu důchodu) a záviselo by jen na její vůli, od kterého data. Zde by musela být respektována vůle žadatelky ohledně data přiznání důchodu.

V této věci však účastnice řízení v době podání žádosti dne 13. 3. 2000 a vydání rozhodnutí dne 28. 3. 2000 ve skutečnosti splňovala zákonné podmínky ustanovení § 29 písm. a) zákona o důchodovém pojištění, nemohla však potřebnou dobu pojištění 25 let doložit; doložila ji až později.

Nejvyšší správní soud vyšel z toho, že právě na takové případy dopadá ustanovení § 56 odst. 1 písm. b) zákona, podle něhož, zjistí-li se, že důchod byl přiznán nebo je vyplácen v nižší částce, než v jaké náleží, nebo byl neprávem odepřen, anebo byl přiznán od pozdějšího data, než od jakého náleží, důchod se zvýší nebo přizná, a to ode dne, od něhož důchod nebo jeho zvýšení náleží, nejvýše však tři roky nazpět ode dne zjištění nebo uplatnění nároku na důchod nebo jeho zvýšení.

Soud tedy vykládá uvedené ustanovení tak, že se týká případů, kdy dávka byla přiznána nesprávně; zákon ale nerozlišuje, z jakého důvodu se tak stalo; patří sem proto i případ, kdy v době podání žádosti o starobní důchod nebyla prokázána (ve skutečnosti ale splněná) doba pojištění 25 let, nutná pro přiznání tohoto důchodu podle ustanovení § 29 písm. a) zákona o důchodovém pojištění, a z tohoto důvodu nebyl také tento nárok uplatněn. Jestliže tedy v době podání žádosti o starobní důchod nebyl uplatněn nárok na zhodnocení doby pojištění 25 let a stalo se tak dodatečně, je třeba posoudit tento nárok podle ustanovení § 56 odst. 1 písm. b) zákona, jako dávku přiznanou v nesprávné výši.

V rámci řízení o změně dávky mohla být tedy změněna nejen její výše; zásadní změna se mohla dotýkat i otázky samotného nároku na dávku nebo provádění její výplaty. Původní rozhodnutí o žádosti o dávku je tedy vydáváno *cum clausula rebus sic stantibus* (s výhradou změny poměrů), co do nároku, výplaty i výše dávky.

Samotný nárok na dávku nezaniká uplynutím času. Vzhledem k tomu, že však prekluzi podléhají jednotlivé splátky dávky, uplatní se toto pravidlo také v souvislosti s finanční účinností rozhodnutí o změně dávky. Dávka se proto zvýší nebo přizná ode dne, od něhož dávka nebo její zvýšení náleží, nejvýše však tři roky nazpět ode dne zjištění nebo uplatnění nároku na dávku nebo její zvýšení.

Krajský soud v napadeném rozsudku v souladu se zákonem dovodil, že stěžovatelka za daného skutkového stavu [žalobkyně v době podání první žádosti o starobní důchod již splnila zákonné podmínky ustanovení § 29 písm. a) zákona, ale nemohla doložit

potřebnou dobu, kterou prokázala později] chybně aplikovala ustanovení § 56 odst. 1 písm. b) zákona.

Je správný i závěr krajského soudu, který zavázal stěžovatelku k tomu, aby ve věci vydala rozhodnutí nové, v němž přizná účastnici řízení starobní důchod 3 roky zpětně. Není ale správné, že se tak má stát od podání první žádosti o starobní důchod.

Je tomu tak proto, že samotný nárok na dávku nezaniká uplynutím času, nicméně se zřetelem k tomu, že prekluzi podléhají jednotlivé splátky dávky, uplatní se toto pravidlo také v souvislosti s finanční účinností rozhodnutí o změně dávky. Dávka se proto zvýší nebo přizná ode dne, od něhož dávka nebo její zvýšení náleží, nejvýše však tři roky nazpět ode dne zjištění nebo uplatnění nároku na dávku nebo její zvýšení. Uplatněním nároku na dávku je třeba rozumět uplatnění dodatečné doby pojištění, protože toto uplatnění dodatečné doby pojištění je vázáno s ohledem na prekluzi jednotlivých splátek právě na tuto žádost.

Obdobně starší judikatura k výkladu ustanovení § 62 odst. 1 a § 71 odst. 2 zákona č. 121/1975 Sb. (CpJ 179/78 bývalého Nejvyššího soudu ČSR) dovozovala, že tyto tři roky je třeba počítat od uplatnění nároku na změnu dávky u příslušného orgánu důchodového zabezpečení.

Nejvyšší správní soud z uvedených důvodů došel k závěru, že z podnětu kasační stížnosti je třeba zrušit tento rozsudek z důvodu vadného posouzení okamžiku, od něhož se počítá zpětné přiznání starobního důchodu. Dobu tří roků nazpět ode dne uplatnění nároku na důchod (§ 56 odst. 1 písm. b) zákona o důchodovém pojištění), je tedy třeba počítat od uplatnění nároku na změnu dávky u příslušného orgánu důchodového pojištění. Zruší-li Nejvyšší správní soud rozhodnutí krajského soudu a vrátí-li mu věc k dalšímu řízení, je krajský soud vázán právním názorem vysloveným Nejvyšším správním soudem ve zrušovacím rozhodnutí (§ 110 odst. 3 s.ř.s.).

Krajský soud rozhodne v novém rozhodnutí i o náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti (§ 110 odst. 2 s.ř.s.).

Poučení: Proti tomuto rozhodnutí nejsou opravné prostředky přípustné.

V Brně 31. října 2005

JUDr. Michal Mazanec
předseda senátu